

Міністерство освіти і науки України
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин і регіональних студій

Віктор Патійчук

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Словник-довідник

Луцьк – 2021

УДК 303.024:303.8.(327)
П-53

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою Волинського національного університету імені Лесі Українки.
Протокол № 2 від 20 жовтня 2021 р.*

Рецензенти:

Карчук Наталія Петрівна, доктор політичних наук, професор, завідувачка кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Матвійчук Людмила Юрївна, доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету.

Патійчук В. О.

П-53 Основи наукових досліджень: словник-довідник для підготовки бакалаврів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини». Луцьк : ФОП Іванюк В. П., 2021. 53 с.

У навчально-методичному виданні запропоновано основні наукові поняття і категорії, які розкривають зміст найважливіших закономірностей науково-дослідницької діяльності. Навчально-методичне видання призначено для підготовки бакалаврів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини», а також аспірантів, здобувачів, докторантів, викладачів і всіх тих, хто займається науковою діяльністю.

УДК 378.091:001.891.5(327)
© Патійчук В. О., 2021

© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ВИМОГИ ДО ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ СТУДЕНТІВ.....	5
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ГЛОСАРІЙ.....	6
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	45
ДОДАТКИ.....	49

ВСТУП

Сьогоднішня наукова діяльність у вищих навчальних закладах є невід'ємною складовою частиною освітнього процесу. Вона повинна сприяти поглибленню наукових знань у студентів та формувати в них бажання займатися науковою діяльністю не тільки в рамках проведення навчальних занять, але й подальшій професійній діяльності та навчанні в магістратурі, аспірантурі й докторантурі. Тому вкрай необхідним є успішне викладання такого курсу навчальної дисципліни як «Основи наукових досліджень», головне завдання якого полягає у наданні студентам азів наукової діяльності у вищій школі, а також залучення їх до подальшої наукової роботи.

Навчальна дисципліна «Основи наукових досліджень» є вибірковою навчальною дисципліною підготовки бакалаврів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини».

Предметом навчальної дисципліни є специфічні особливості й методика проведення різнопрофільних наукових досліджень.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Теоретико-методологічні основи проведення наукових досліджень.
2. Практика проведення комплексних наукових досліджень.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна має зв'язки з такими навчальними дисциплінами як Вступ до спеціальності «Міжнародні відносини», «Основи теорії міжнародних відносин», «Історія дипломатії», «Політична географія» та ін.

Пропоноване навчально-методичне видання складено відповідно до робочої програми та силабусу з курсу «Основи наукових досліджень» (Додаток А). У ньому запропоновано основні наукові поняття і категорії, які розкривають зміст найважливіших закономірностей науково-дослідницької діяльності. Навчально-методичне видання призначено для підготовки бакалаврів у галузі міжнародних відносин, а також аспірантів, здобувачів, докторантів, викладачів і всіх тих, хто займається науковою діяльністю.

ВИМОГИ ДО ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ СТУДЕНТІВ

Завдання навчальної дисципліни: підготовка студентів-бакалаврів до системного сприйняття наукової діяльності у галузі міжнародних відносин. Студенти мають змогу через призму раніше отриманих знань та вмінь по-новому підійти до розуміння наукової діяльності як одного із видів професійної підготовки фахівців у сфері сучасних міжнародних відносин.

Мета вивчення дисципліни: ознайомити студентів із актуальними проблемами сучасних наукових досліджень у галузі міжнародних відносин, надати їм знання з основ проведення комплексних наукових досліджень, а також сформувати в них навички збору й опрацювання різноманітної наукової інформації.

Студенти повинні знати: основні положення й закономірності наукової діяльності; методи й методика проведення наукових досліджень; головні проблеми розвитку наукової галузі; ключові методологічні засади організації та проведення комплексних наукових досліджень із використанням сучасних методик і методів збору та опрацювання різноманітної наукової інформації; основні труднощі у побудові робочих гіпотез дослідження; можливі варіанти складання робочої програми дослідження; методи й методика наукових досліджень у галузі міжнародних відносин відповідно до обраного об'єкта й конкретизованого предмета дослідження.

Студенти повинні вміти: застосовувати набуті знання на практиці; аналізувати основні положення наукової теорії; правильно володіти науковими методами й методиками дослідження; проводити комплексні наукові дослідження на основі нових методів і методик; розробляти комплексні програми наукових досліджень; використовувати різноманітні наукові методи й методики обробки первинної інформації; вміти досліджувати проблеми розвитку сучасних міжнародних відносин, а також прогнозувати досліджувані процеси та явища в галузі міжнародних відносин.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ГЛОСАРІЙ

Автоматизована інформаційно-пошукова система – програмне забезпечення, що використовується в електронно-обчислювальній техніці з метою опрацювання інформації та автоматизації процесів її пошуку та передачі, а також вводу документів, даних та запитів.

Автоматизована обробка даних – опрацювання інформації, що виконується автоматичними засобами при можливій участі людини.

Автоматизована система – комплекс інформаційних, програмних, методичних, технічних засобів, що виконує певні функції в автоматичному режимі.

Автореферат дисертації – наукове видання, що містить короткий виклад автором змісту наукової праці, поданої на здобуття вченого ступеня.

Аксіома – це основне вихідне наукове положення чи твердження деякої позиції, що приймається без доведень за допомогою логіки сприйняття навколишньої дійсності.

Аксіоматичний метод – спосіб дедуктивної побудови наукової теорії в міжнародних відносинах, що приймається як очевидний факт і не потребує свого доведення, під час застосування якого за основу беруть систему аксіом чи постулатів, а всі інші твердження (теореми) виводять із цих наукових суджень шляхом логічного міркування (доведеннями).

Алфавітний каталог – картки розміщуються за алфавітом прізвищ авторів або назв книг та інших документів.

Аналіз – дроблення (в думках або реально) досліджуваного об'єкта на елементи, який нероздільно зв'язаний з синтезом (з'єднанням елементів у єдине ціле); синонім науково дослідження взагалі; у формальній логіці – уточнення логічної форми (структури).

Аналіз документів – один із методів дослідження міжнародних відносин, при якому в якості досліджуваного джерела виступають офіційні документи, а інформація з них отримується за допомогою спеціальних

процедур (буває в двох формах – традиційна (класична), коли дослідник застосовує алгоритм логіко-інтуїтивних (розумових) операцій, спрямованих на інтерпретацію досліджуваної документальної інформації та формалізована (контент-аналіз), що направлена на переведення кількісної оцінки показників текстового масиву, тобто їх статистичну обробку через виявлення в них необхідних якісних ознак, які відображають суттєві властивості змісту процесу, що вивчається).

Аналіз і синтез – два нерозривно зв'язаних методичних прийоми, які спрямовані на розумову оцінку об'єкту дослідження (його мисленне членування на складові частини) і відтворення цілого з окремих частин.

Аналіз міжнародний – метод наукового дослідження, що застосовується в дослідженні міжнародних відносин та полягає в мисленному дробленні об'єкту дослідження (єдиного цілого, системи, процесу) на окремі складові частини з метою його деталізації та осмислення; уточнення логічної форми (будови, структури) будь якого об'єкта (суб'єкта) міжнародних відносин засобами формальної логіки; дедуктивний науковий метод досліджень міжнародних відносин протилежний синтезу (узагальненню, індукції); процес оцінки фахівцями-аналітиками у галузі міжнародних відносин поточної або минулої зовнішньополітичної (двосторонньої або багатосторонньої, а інколи конфліктної) ситуації з метою її моделювання й прогнозування для вжиття практичних заходів щодо її стабілізації чи реалізації намічених зовнішньополітичних планів.

Аналіз політики – система наукових поглядів щодо оцінки та дослідження політичної ситуації в межах країни та на рівні міжнародної взаємодії суб'єктів міжнародного права; професійна діяльність фахівців-аналітиків у сфері міжнародних відносин, котрі забезпечують вивчення та дослідження зовнішньополітичної й зовнішньоекономічної діяльності країн із практичною метою; наукова та навчально-практична дисципліна, яка базується на вивченні зовнішньополітичного процесу та міжнародної

ситуації з метою визначення цілісної картини того, що відбувається, та подальшого прийняття конструктивних зовнішньополітичних рішень.

Аналіз спілкування (аналіз розмови) – емпіричний метод дослідження розмовних особливостей на основі залучених етнометодологічних технічних прийомів.

Аналіз чутливості (уразливості) – вибір ключового показника, щодо якого здійснюється оцінка його реакції на виклики й розрахунок нових значень при виявленні чинників ризику, що можуть на його вплинути, відхиляючи його від очікуваного значення.

Аналітична модель – отримана шляхом комплексної оцінки система висновків щодо функціонування об'єкта дослідження, що описує його структуру в залежності від змінних і параметрів, що характеризують досліджуване явище (інколи вона виражається математичною функціональною закономірністю).

Аналогова модель – це форма відображення результатів дослідження, яка допомагає описати міжнародні процеси чи результати обробки інформації щодо розвитку зовнішньополітичної ситуації у вигляді оперограм, блок-схем, мережених графів тощо.

Анкетування – соціологічний метод дослідження, який полягає в зборі інформації згідно зі спеціально підготовленими формами – листами для опитування (анкетами) від певного кола осіб, котрі можуть оцінити конкретний об'єкт (суб'єкт) чи явище відповідно до свого фаху, або за іншими критеріями.

Анотація – стисла характеристика книги, статті, рукопису тощо. За своїм характером анотації можуть бути довідковими та рекомендаційними. За своїм характером анотації можуть бути довідковими та рекомендаційними.

Аргумент – судження або їх сукупність, до яких вдаються дослідники для підтвердження істинності іншого судження, наукових поглядів, положення; логічний висновок, який є підставою для доказу будь чого.

База даних – сукупність даних, що зберігаються в певних інформаційних підрозділах та технічних засобах, які функціонують за певними правилами, що передбачають загальні принципи опису, зберігання та маніпуляції даними незалежно від прикладних програм.

Базисний рік – часовий проміжок часу (конкретний рік), що вибраний як база для порівняння при розрахунку індексів або рівня цін на міжнародному ринку тощо.

Базове знання – система стійких наукових поглядів щодо структурних зв'язків і закономірностей розвитку соціальних процесів та явищ, які покладені в основу формування ключової компетентності.

Бакалаврська робота – самостійне навчально-наукове дослідження студента, його кваліфікаційна випускна робота, на підставі якої визначається рівень його фахової підготовки та здатність до професійної діяльності.

Бібліографічне видання – інформаційне видання, що містить упорядковану сукупність бібліографічних записів.

Бібліографічне посилання – сукупність бібліографічних відомостей про цитоване або згадуване у тексті наукової чи навчальної роботи джерело.

Бібліографічний каталог – перелік друкованих творів та інших джерел інформації, наявних у фонді бібліотеки, складений у певному порядку, який є засобом повідомлення про склад і зміст бібліотечного фонду.

Бібліографічний опис – сукупність бібліографічних відомостей про джерела, його складову частину чи групу джерел, які наведені за певними правилами й достатні для загальної характеристики та ідентифікації видання.

Бібліографічні джерела – видання книжкового або журнального виду, що включають науковий систематизований перелік й опис друкованих видань.

Бібліотечний фонд – сукупність упорядкованих відповідним чином джерел інформації, нагромаджених за певний період часу, що підлягають обліку й зберіганню відповідно до чинного законодавства.

Біографічний метод – один із способів дослідження міжнародних відносин, який ґрунтується на аналізі політичних біографій і складанні психолого-політичних портретів досліджуваних осіб (лідерів, ватажків, керівників держав тощо).

Біхевіористичний метод (підхід) – спосіб дослідження міжнародних відносин (об'єктів, процесів та явищ), який ґрунтується на вивченні поведінки суб'єктів міжнародної взаємодії, який дає можливість оцінити політичні дії суб'єктів (особливо у їх прагненні влади та бажанні перемог) на основі їх психологічної поведінки, виходячи з їх природних (механічних) властивостей, що виражається в доступному об'єктивному спостереженні матеріальних процесів, а не психічних станів.

Вибіркові спостереження – метод дослідження, що дає змогу отримати узагальнюючі дані, що достовірно відображають характеристики процесу, до якого неможливо застосувати суцільне спостереження.

Вимірювання – це наукова процедура надання досліджуваним явищам чи процесам певних кількісних значень, показників, що формують певні якісні ознаки.

Висновки наукового дослідження – це короткий виклад отриманих наукових результатів.

Висновок (умовивід) – логічна форма мислення, у якій з одного або декількох суджень (посилань) на основі правил логіки виводиться нове судження (наслідок).

Відносне знання – наукове узагальнення, яке є переважно правильним відображенням дійсності, але відрізняється деяким неповним збігом образу з об'єктом.

Відомості – характеристики властивостей об'єкта, що спостерігається або досліджується, представлені у доступній для людини формі.

Вторинні документи – документальні джерела, які є результатом опрацювання одного або кількох первинних документів.

Герменевтичний підхід – спосіб наукового дослідження, який передбачає вивчення деяких феноменів на підставі з'ясування їх місця та функцій у контексті культури.

Гіпотеза – це форма та засіб наукового пізнання, за допомогою якої формується один із можливих варіантів розв'язання проблеми, істинність якої ще не встановлена й не доведена.

Гіпотетичний метод – спосіб дослідження за допомогою наукової гіпотези, тобто припущення про причину, що зумовлює певний наслідок, чи про існування певного явища або предмета.

Глибинне інтерв'ю – соціологічний метод, який передбачає особисте інтерв'ю з одним респондентом (рідше – із двома) у вигляді запланованого сценарію бесіди.

Гносеологія – вчення про сутність, закономірності та форми пізнання, що з'ясовує загальні принципи, шляхи, засоби наукових досліджень та є основою побудови процесу дослідницької діяльності.

Головна мета методології – вивчення й аналіз методів, засобів, прийомів, за допомогою яких отримують нові знання в науці на емпіричному, теоретичному та метатеоретичному рівнях пізнання.

Головна проблема дослідження міжнародних відносин – невідповідність між цілями, інтересами суб'єктів міжнародних відносин і обставинами, що склалися.

Головне завдання дослідження – цілеспрямована мета дослідницької діяльності, його робоча гіпотеза, яку необхідно доказати або спростувати в ході проведення дослідження.

Дайджест – видання, що містить короткий виклад творів у вигляді витягів з оригіналу чи у формі його вільного перекладу або добірку в повному чи скороченому вигляді найцікавіших творів, вибраних з інших видань.

Дані – факти або відомості, представлені у формалізованому вигляді, що забезпечує можливість їх зберігання, обробки та передачі.

Дедукція – спосіб наукового дослідження (міркування), при якому отримання висновків відбувається на основі оцінки складових об'єкта від складного, загального – до простого, часткового; виведення детальних суджень, оцінок із загальних положень, умовиводів; один з основних засобів суджень і умовиводів, методів дослідження міжнародних відносин, який у формальній логіці розглядається як рух знання від загального до конкретного

Депоновані твори – наукові роботи, що розраховані на обмежене коло користувачів, депонування яких здійснюється спеціалізованими науковими підрозділами, а відомості про їх депонування наводяться в реферативних та довідково-бібліографічних журналах.

Джерело дослідження – первинний оригінальний матеріал, який містить певну інформацію, в тому числі й міжнародну (закони, договори, меморандуми, заяви, виступи офіційних осіб, статистичні дані, мемуари, листи, преса тощо).

Дисертація – кваліфікаційна наукова праця у вигляді спеціально підготовленого рукопису або опублікованої монографії, що містить висунуті здобувачем науково обґрунтовані теоретичні чи експериментальні результати, а також характеризується єдністю змісту.

Дискретне спостереження – спосіб наукового дослідження, під час проведення якого з усієї досліджуваної сукупності реєструють лише частину досліджуваного процесу (його фрагмент) й за нею роблять висновки щодо всієї сукупності.

Діалектичний тип досліджень – спосіб пізнання дійсності в її цілісності, розвитку й суперечливості.

Ділова гра – спосіб наукового дослідження, який передбачає попереднє конструювання ситуації, імітацію того або іншого варіанту розвитку міжнародного процесу або явища, що дозволяє розробити різні моделі дії управлінських структур, розподілити ролі учасників подій, уточнити характер їх поведінки та взаємовідносин між ними, а також дає змогу передбачити варіанти

зміни ситуації й підготуватися до прийняття адекватних рішень у неординарних ситуаціях тощо.

Довідково-інформаційний фонд – система впорядкованих інформаційних ресурсів та джерел інформації з необхідними елементами довідково-пошукового характеру, що призначена для задоволення інформаційних потреб населення.

Довідник – довідкове видання, що має прикладний практичний характер і систематизовану структуру (інколи в алфавітному порядку) для зручного використання.

Документ – оригінальний матеріал, письмове свідоцтво про якісь події та факти (закони, нормативні акти, офіційні договори тощо), джерело міжнародної інформації.

Документальне дослідження – спосіб наукової діяльності, що ґрунтується на основі вивчення архівних матеріалів, офіційної статистики, даних преси, мемуарів, листування тощо.

Друковане видання – видання, виготовлене друкуванням чи тисненням.

Друковані документи – офіційно видані друковані джерела різнопланового характеру, які виконані відповідно установлених вимог (наукові праці та документальні висновки щодо певних наукових здобутків, дисертації, звіти про науково-дослідну роботу, окремі наукові статті тощо).

Друковані рукописи – опублікована продукція дисертаційного характеру, звіти про науково-дослідну роботу, окремі наукові праці монографічного характеру тощо.

Експедиційні дослідження – види наукових досліджень експериментально-експедиційного характеру, в ході яких за детально розробленою програмою проводяться польові маршрути, вивчаються конкретні типи взаємодії природи, людини, господарства і суспільства.

Експеримент – наукове дослідження в спеціально створених і контрольованих умовах, які дослідник може відтворювати, визначаючи їх вплив на досліджуваний процес; метод дослідження міжнародних проблем,

зовнішньополітичних відносин у формі теоретичного моделювання міжнародних процесів або різних міжнародних систем за допомогою комп'ютерної техніки.

Експериментальне дослідження – тип наукового дослідження, який спрямований на аналіз причинно-наслідкової залежності у розвитку досліджуваних процесів, важливою умовою якого є достатня інформаційна база і кваліфікованість експертів із досліджуваної проблеми.

Експериментальний підхід – наукова позиція, яка полягає в проведенні експериментів (натуральних та модельних) для отримання нової інформації, шляхом імітації зміни умов розвитку досліджуваної ситуації.

Електронне видання – документ, інформацію в якому подано у формі електронних даних і для використання якого потрібні засоби обчислювальної техніки.

Емпіричне дослідження – науковий тип дослідження, що спрямований на отримання фактографічного матеріалу, тобто за допомогою прямої або опосередкованої дії, встановлення та узагальнення нових фактів, характерних для досліджуваних процесів та явищ.

Емпіричне пізнання – спосіб наукового вивчення навколишньої дійсності у процесі прямого спостереження за досліджуваною ситуацією та її опису, отримання нових наукових фактів, діагностування, експерименту, які констатують якісні та кількісні характеристики досліджуваних об'єктів та явищ.

Епістемологія – розділ гносеології, який займається проблемами теорії пізнання, аналізом природи пізнання як явища, вивченням передумов його проведення як практичного процесу, закономірностей його еволюції, природи й сутності знання як явища, співвідношення пізнання та знання, реальності й знань, умов достовірності знання, пошуками визначення й критеріїв того, що взагалі слід вважати знанням.

Збірник наукових праць – наукове видання, що містить дослідницькі праці наукових установ, навчальних закладів чи товариств.

Звіт з науково-дослідної роботи – науково-технічний документ, що містить систематизовані дані про науково-дослідну роботу, описує результати науково-технічного дослідження в невеликій та обмеженій кількості примірників (від трьох до п'яти).

Змінна – математична величина, яка у досліджуваній проблемі може приймати різноманітні значення, а також об'єктивно відображає наявні закономірності між досліджуваними процесами та явищами, розкриваючи їх природу, характер поведінки і тип взаємозалежності.

Змішано-скануючий метод – один із методів ухвалення рішень, покликаний поєднати фундаментальний процес ухвалення політичних рішень, які визначають шляхи, напрямки і перспективи розвитку міжнародних відносин.

Знання – перевірений практикою результат пізнання дійсності, адекватне її відображення у свідомості людини; ідеальне відтворення в мовній формі узагальнених уявлень про закономірні зв'язки об'єктивної реальності світу.

Івент-аналіз – один із базових методів прикладного аналізу зовнішньої (внутрішньої) політики та міжнародних відносин, який ґрунтується на вивченні динаміки політичних подій (ситуацій), а також визначення інтенсивності подій, які досліджуються.

Імітаційна модель – прогнозована досліджувана ситуація, яка описується та конструюється з допомогою комп'ютерних програм.

Індексний метод – спосіб наукового дослідження, зміст якого полягає в розрахунку індексних показників, що можуть співставлятися і, які характеризують різні сторони економічного та соціального життя країн світу за певний проміжок часу і в сукупності дають змогу визначити індекс розвитку людського суспільства взагалі.

Індивідуальне завдання – це одна з форм самостійного навчання у вищій школі, що має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти одержують у процесі навчання, а також їх застосування на практиці.

Індуктивний метод – один з основних способів суджень і методів дослідження, що у формальній логіці розглядається як рух знання від конкретного до загального.

Індуктивний підхід – спосіб наукового пізнання з допомогою формулювання логічних висновків із застосуванням узагальнення даних емпіричних методів дослідження, результатом якого є висновок про загальні властивості всіх об'єктів, які належать до однієї групи, на основі спостереження достатньо широкої множини одиничних фактів (статистичної вибірки).

Індукція – міркування, умовиводи, побудовані на виведенні загальних висновків із положень, які виступають їх окремими випадками; дослідницький метод, який веде до узагальнення на підставі окремих експериментів і спостережень фактів, а також формулювання нових та перевірки наявних гіпотез.

Інноваційне дослідження – тип наукового дослідження, який за своїм характером близький до експериментального, однак він в основному спрямований на виявлення причинно-наслідкових зв'язків та їх прогнозування шляхом комплексної оцінки проблемної ситуації та використання нових дослідницьких прийомів і вироблення новітніх способів впливу на неї (новітніх рекомендацій, технологій, методик управління тощо).

Інституціональний метод (підхід) – комплекс різноманітних прийомів, за допомогою яких досліджується вплив політичних інститутів на розвиток окремих регіонів/районів, територій, країн, груп країн тощо.

Інтерв'ювання – соціологічний метод дослідження, який полягає у виявленні позицій (відношення) опитуваних стосовно кількісних чи якісних характеристик явищ або процесів, яке проводить безпосередньо дослідник.

Інформаційна система – програмне та технічне забезпечення будь-якого наукового дослідження, яке призначена для вирішення питань пошуку (інформаційно-пошукова система) або логічної обробки інформації (інформаційно-логічна система).

Інформаційне видання – видання, що містить систематизовані відомості щодо опублікованих, неопублікованих і тих, які не публікують, документів (видань) або результат аналізу та узагальнення відомостей із першоджерел.

Інформаційне забезпечення – це сукупність інформації та способів її пошуку, обробки, накопичення, збереження, систематизації й узагальнення для використання в процесі наукового дослідження.

Інформаційний пошук – це сукупність операцій, спрямованих на віднайдення документів та інших джерел інформації, які потрібні для проведення дослідження.

Інформаційний ринок – система організації виробництва та поширення, а також продажу різноманітних інформаційних ресурсів і послуг.

Інформаційні ресурси спільного користування – це сукупність інформаційних структур і джерел (статистичних центрів, бібліотек, відкритих баз даних для широкого загалу), які надають науково-інформаційні послуги для населення і державних підрозділів.

Інформаційні технології – форми обробки та передачі інформації, що базується на інформаційних процесах і комп'ютерних технологіях.

Інформаційно-логічна система – форма організації пошуку та обробки наукової інформації, що працює у відповідності до програмного забезпечення та отримання нових інформаційних даних шляхом використання правил логічного висновку та умовиводів.

Інформаційно-пошукова мова – система символів, що призначена для виразу змісту документів або опису фактів чи запитів з метою подальшого пошуку.

Інформаційно-пошуковий масив – впорядкована сукупність документів, фактів або відомостей про них, призначена для інформаційного пошуку.

Історичний метод – комплекс методичних прийомів, який базується на врахуванні минулого розвитку досліджуваної ситуації та її впливу на сучасний

стан процесів та явищ і виявлення взаємозв'язків між минулим, теперішнім і майбутнім.

Картографічний метод – спосіб дослідження певної території на основі використання різноманітних доступних картографічних матеріалів і різноманітної картографічної інформації із метою більш глибокого усвідомлення просторових масштабів досліджуваного процесу.

Картотека – технічно-графічний перелік усіх матеріалів за окремо визначеною тематикою.

Категорія – найзагальніші та фундаментальні поняття науки, які відображають їх точний зміст, функції та структуру.

Кваліфікаційна робота – навчально-наукове дослідження, що виконується на завершальному етапі навчання у вищому навчальному закладі.

Кейс-дослідження – поглиблений спосіб наукового пізнання (позитивістський – для тестування наявних гіпотез та інтепретативний – для побудови нових наукових теорій або концепцій), який базується на скрупульозному розгляді конкретної проблеми в одній чи декількох реальних ситуаціях протягом певного часу.

Класифікація – система розподілу досліджуваних предметів, явищ або понять на класи, групи (класифікаційні одиниці) за спільними ознаками або властивостями (критеріями класифікації).

Класична модель – це форма відображення результатів дослідження, що ґрунтується на раціональності функціонування об'єктів за допомогою аналізу їх різноманітних варіантів контролю за виконанням й оцінкою комплексної ситуації.

Когнітивізм – наукова галузь, яка вивчає особливості закономірностей розвитку міжнародної ситуації на основі аналізу поведінки суб'єктів міжнародного права та їх зовнішньополітичного іміджу.

Когнітивне картування – один із методів дослідження міжнародних відносин, який базується на основі аналізу особливостей політичного

мислення осіб, які беруть участь у прийнятті політичних рішень, що дозволяє пояснювати та прогнозувати поведінку індивідів (суб'єктів) у різноманітних ситуаціях, їхнє бачення розв'язання певних політичних проблем та ухвалення прийняття політичних рішень тощо.

Компаративізм – порівняльний спосіб наукового пізнання, який ґрунтується на співставленні певних явищ, процесів, фактів на основі характерних ознак і проявів.

Компаративні методи – спосіб наукового порівняння у всіх його проявах (співставлення, протиставлення, зіставлення, аналогії, екстраполяція, інтерполяція, зведена класифікація тощо), які дають можливість отримати порівняльну характеристику функціонування досліджуваного об'єкта у вигляді таблиць, графіків, матриць, рейтингів тощо.

Компіляція – запозичення чужої ідеї шляхом перефразування та створення значного масиву наукового тексту через копіювання чужих матеріалів із різних джерел (із зазначенням чи без зазначення джерела запозичення) тощо.

Конвент-аналіз – метод якісно-кількісного аналізу змісту документів із метою виявлення або вимірювання різних фактів і тенденцій, відображених у цих документах; науковий прийом, який базується на виявленні та проведенні оцінки специфічних ознак текстів, який характеризується об'єктивністю висновків і строгістю процедури та полягає у квантифікаційній обробці тексту з подальшою інтерпретацією його результатів.

Концепція – визначений спосіб розуміння, трактування явищ, основна точка зору, керівна ідея для їх висвітлення, провідний задум, конструктивний принцип різних видів діяльності.

Культурологічний метод (підхід) – спосіб встановлення залежності розвитку міжнародних процесів та явищ від культурних чинників та політичної культури населення.

Курсова робота – самостійне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується з певного курсу дисципліни або з окремих його розділів.

Лінійне програмування – ітераційна обчислювальна процедура, при якій потрібно знайти такі значення основних керованих змінних, щоб цільова функція при цих значеннях набувала екстремального (мінімального чи максимального) значення за виконання певної множини умов.

Локалізація – метод наукового дослідження, який ґрунтується на віднесенні будь-якого досліджуваного об'єкту до певних географічних координат чи конкретної типізаційної прив'язки місцевого значення, яке дає можливість усвідомити його властивості та вплив на зовнішнє середовище на мікрорівні.

Магістерська робота – самостійна навчально-дослідна робота студента, що виконує кваліфікаційну функцію і відображає його наукові знання та навички.

Математична логіка – сукупність штучних формалізованих мов, стосовно яких встановлені такі їх логічні властивості, як можливість доведення (доказу), виводу, наслідку принципу двозначності про те, що будь-яке судження (висловлювання) є або істинним, або не істинним.

Математична модель – наближене, виражене в математичних термінах, представлення об'єктів та результатів дослідження, концепцій, систем і процесів.

Математичне моделювання – методологічна процедура, яка переводить допущення щодо конкретної конфліктної ситуації або процесу (явища) в математичний вираз, із наступним аналізом цієї проблеми за допомогою математичних засобів.

Математичне моделювання в міжнародних відносинах – процедура, яка переводить допущення щодо проблемної ситуації або явища в математичний вираз із подальшим аналізом цієї проблеми за допомогою математичних засобів.

Математичне програмування – один із напрямів математичного моделювання, предметом якого є задачі знаходження найбільшого або найменшого значення деякої функції за заданих параметрів.

Математичний вираз – сукупність скінченної множини змінних, параметрів, функцій, об'єднаних операторами математичних дій.

Матеріали конференції (з'їзду, симпозіуму) – наукове видання, що містить тексти доповідей (повідомлень), рекомендації та рішення, які відображають підсумки наукового заходу.

Мета наукового дослідження – визначення конкретного об'єкта й усебічне, достовірне вивчення його структури, характеристик, зв'язків на основі наукових принципів і методів пізнання, впровадження на практиці корисних результатів.

Метафізичний тип досліджень – спосіб пізнання, який ґрунтується на пізнанні явищ поза їх зв'язком і розвитком.

Метод – сукупність методичних прийомів та операцій, за допомогою яких здійснюється якась конкретна практична і/або теоретична діяльність (виділяють чотири рівні методів: філософські (загальнонаукові); міждисциплінарні (спільні для кількох галузей знань); конкретно-наукові (спеціальні); методико-технічні).

Метод «SWOT-аналізу» – це наукова методика, яка полягає у визначенні сильних та слабких сторін, виявленні можливостей і загроз зовнішнього середовища, визначенні експертним способом сили та вагомості їх впливу на діяльність досліджуваного об'єкту (структури, підрозділу тощо).

Метод «вроцлавської таксономії» – математико-статистичний метод, який базується на тому, що початкове велике число ознак (змінних) скорочується до значно меншого (оглядового) числа комплексних характеристик, на основі яких здійснюється інтегральна класифікаційна оцінка та типізація досліджуваних одиниць.

Метод «гра масштабами» – методичний науковий прийом, який застосовується в дослідженні міжнародних процесів та явищ, суть якого

полягає в модельному логіко-інтуїтивному (ігровому) переході в аналізі політико-економічних та соціально-екологічних станів одного територіального рівня до іншого (більшого або меншого), наприклад, поширення безробіття або злочинності в досліджуваній країні (місті, краї, державі, регіоні, глобальному просторі), що дозволяє дослідити динаміку та тенденції розвитку політико-соціальних та економічних процесів на різних рівнях їх просторової організації та передбачити негативні наслідки з можливістю їх упередження.

Метод «дельфі» – спосіб наукового дослідження, що полягає в послідовному анкетуванні експертів різних галузей науки, техніки й формуванні масиву інформації, що відображає індивідуальні оцінки експертів, засновані на строго логічному досвіді.

Метод «мозкового штурму» – методологічний прийом, який полягає в тому, щоб згенерувати якомога більшу кількість варіантів розв'язання проблеми, у тому числі й найнеймовірніших, а далі з усіх висунутих варіантів відбираються ті, які можуть бути реалізовані.

Метод «теорії груп» – спосіб дослідження, зміст якого полягає у розгляданні об'єкта міжнародних відносин не як одиничної системи, а структурного комплексу, певної сукупності (блоків, союзів, об'єднань, альянсів тощо).

Метод «фокус-групи» – нестандартизоване глибинне інтерв'ю, яке одночасно проводиться з групою осіб, котрі схожі за деякими соціальними характеристиками, що дає можливість оцінити спільні для цього соціуму проблеми.

Метод абстрагування – спосіб наукового судження, який ґрунтується на мисленому виділенні суттєвих властивостей і зв'язків об'єкту і нехтуванні при цьому його другорядними рисами та ознаками, яке буває кількох видів (ізольоване – вичленення досліджуваного явища із певної цілісності; узагальнене – дає загальну картину явища; ідеалізоване або ідеальне – призводить до заміни реального емпіричного явища ідеалізованою схемою).

Метод аналізу – науковий прийом, який полягає в умовному розкладанні об’єкта дослідження на складові частини з метою їх усебічного вивчення.

Метод аналогів – спосіб дослідження, при якому знання і дані про який-небудь досліджуваний об’єкт виводяться з представлення, що вже склалося про інший подібний об’єкт.

Метод генералізації – методичний науковий прийом, що вимагає особливо ретельного відбору найбільш істотних і специфічних ознак для досліджуваного об’єкта з метою відсікання всього другорядного і виділення головного і визначаючого.

Метод дедукції – спосіб наукового дослідження, який базується на виокремленні одиничного, окремого з певної цілісності; рух думки від загального до конкретного.

Метод дослідження – сукупність прийомів та способів емпіричного та теоретичного пізнання.

Метод дослідження дією – спосіб наукового дослідження, який передбачає, що складний соціальний феномен краще розуміється через впливи або активні дії дослідника стосовно феномену й спостереження за результатами цих дій.

Метод експертних оцінок – спосіб емпіричного дослідження, що використовується у випадках необхідності прогнозування динаміки того чи іншого явища або отримання інформації, яку спроможний надати лише спеціаліст (експерт) у певній галузі знань.

Метод екстраполяції – науковий спосіб дослідження, що ґрунтується на передбаченні майбутнього як безпосереднього продовження теперішнього.

Метод індукції – рух думки (пізнання) від фактів, окремих випадків до загального, на підставі міркування, у якому загальний висновок будується на основі часткових, основою індукції є дослід та експеримент.

Метод інституціоналізму – спосіб дослідження міжнародних процесів та об’єктів на основі аналізу характерних рис функціонування та діяльності

різноманітних суспільних інститутів, насамперед, політичних (держава, партії, громадські організації, традиційні інститути), на території певної групи країн, окремої країни, регіону/району тощо.

Метод комплексних класифікацій – науковий прийом таксономії досліджуваних об'єктів на основі комплексних ознак.

Метод композиції – спосіб дослідження, який ґрунтується на аналізі об'єкта чи його окремих сторін, явищ, процесів з точки зору єдності та цілісності їх компонентів.

Метод конкретного аналізу – науковий прийом, спрямований на виявлення суттєвих зв'язків і відносин об'єкта, закономірностей і тенденцій розвитку явищ, виходячи із їх єдності та цілісності шляхом просування від абстрактного до конкретного.

Метод контрольних запитань – спосіб збору соціологічної наукової інформації шляхом виконання поставленого завдання за допомогою надання відповідей на запитання згідно з попередньо складеним списком.

Метод конфігуративних досліджень – комплекс дослідницьких прийомів, які ґрунтуються на використанні порівняльного аналізу для виявлення специфічних ознак досліджуваних об'єктів.

Метод морфологічного аналізу – призначений для генерації нових неупереджених ідей щодо можливості й способів розв'язання проблеми.

Метод періодизації – науковий спосіб поділу досліджуваних процесів та явищ із точки зору їх розвитку на якісно відмінні один від одного періоди.

Метод послідовних порівнянь («метод гілок») – один із методів ухвалення рішень, який полягає в ухваленні послідовних незначних кроків для досягнення цілей з подальшим їх зіставленням і порівнянням.

Метод прогнозування – один із методичних прийомів, який базується на аналітичному припущенні щодо перспектив розвитку досліджуваного об'єкта або його окремих елементів на основі багатостороннього і ретельного вивчення його теперішнього стану в контексті максимальної кількості

об'єктивних і суб'єктивних чинників з урахуванням як внутрішніх, так і зовнішніх, сприятливих і несприятливих впливів.

Метод ретроспективного аналізу – науковий прийом дослідження процесів та явищ, який дає можливість робити об'єктивні висновки з оцінки попереднього розвитку ситуації для теперішнього та майбутнього їх стану.

Метод синтезу – науковий прийом, який полягає в поєднанні окремих складових частин об'єкта дослідження в єдине ціле.

Метод узагальнення – спосіб наукової оцінки, у результаті якого встановлюються загальні властивості предметів та явищ, визначаються загальні поняття, у котрих відображено первинні істотні ознаки, від яких можна перейти до узагальненого поняття.

Метод умовиводу – спосіб наукового мислення полягає в тому, що дослідник спочатку визначає головні зв'язки об'єкта дослідження, а потім, простежуючи, як він видозмінюється в певних умовах, відкриває нові зв'язки і відображає об'єкт в усій повноті його сутності.

Метод цілісної дії – спосіб дослідження, направлений на аналіз цілісної картини функціонування досліджуваного об'єкта в його динаміці на основі виявлення певних етапів чи стадій розвитку як результату діяльності окремих його груп.

Методи асоціацій та аналогій – наукові прийоми, які полягають в активізації та використанні асоціативного мислення для генерування нових ідей і пропозицій за допомогою зіставлення досліджуваного явища, процесу, об'єкта з іншими йому подібними.

Методи наукових досліджень – це базовий емпіричний процес виявлення та демонстрації вагомих характеристик об'єкта, необхідних для наукового дослідження, що включає формулювання гіпотез щодо його виникнення й розвитку, експериментальні дослідження з метою виявлення істинності запропонованих гіпотез, формулювання висновку про її прийняття або відхилення.

Методи ухвалення рішень – діяльнісні способи дослідження, які включають три основні методи – раціональний, послідовних порівнянь («метод гілок») і змішано-скануючий.

Методи формалізації – відображення досліджуваного явища або предмета в знаковій формі будь-якої штучної мови (наприклад логіки, математики, хімії) та вивчення цього явища чи предмета за допомогою математичних операцій із відповідними знаками, в результаті чого отримують нові формули, доводять істинність будь-якого твердження.

Методика – комплекс різноманітних методологічних заходів на основі використання певних методичних прийомів та методів, призначених для вирішення конкретного виду наукових завдань, щоб забезпечити послідовність конкретних процедур, реалізація яких призводить до досягнення кінцевої дослідницької мети.

Методичний підхід – наукова позиція, що базується на використанні всебічного аналізу всіх отриманих фактів у відповідності до вибраної методики дослідження.

Методологія – це концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, що забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища.

Методологія аналітичних досліджень – сукупність принципів, методів, способів та підходів до організації та проведення досліджень.

Методологія науки – вчення про принципи побудови, методи та способи наукового пізнання.

Модель – це система елементів, що відображає визначені властивості й параметри, зв'язку, функції об'єкта дослідження, а процес моделювання – побудова моделі досліджуваного об'єкта.

Моделювання – це метод емпіричного дослідження, що являє собою побудову організаційних й інформаційних моделей об'єктів дослідження, які дають змогу оптимізувати проведені дослідження за часом і якісними характеристиками.

Моделювання міжнародних відносин – метод дослідження міжнародних відносин на основі заміщення реальних міжнародних політичних процесів їх умовними образами, аналогами; один із методів зовнішньополітичного прогнозування, що спирається на математико-статистичних прийомах; методологічна процедура, яка переводить припущення щодо проблемної міжнародної ситуації або явища в математичний вираз, із наступним аналізом цієї проблеми за допомогою математичних засобів, де виділяють структурні, функціональні, числові, аналітичні та імітаційні моделі, з допомогою яких визначають новий стан досліджуваних міжнародних об'єктів (суб'єктів), або досліджують існуючі закономірності зовнішньополітичних процесів та явищ.

Моніторинг міжнародний – спостереження, оцінка стану і прогноз міжнародних процесів, подій у зв'язку з діяльністю тих чи інших міжнародних суб'єктів (акторів), структур тощо.

Монографічне видання – вид наукового видання, яке піднімає та розкриває певну наукову проблему в галузевому контексті та концептуальному плані.

Монографічний опис – метод, який використовується для детального вивчення одиничних, але типових об'єктів (господарств, організаційних схем тощо).

Монографія – наукова праця, яка містить повне або поглиблене дослідження однієї проблеми чи теми, що належить одному або декільком авторам.

Навчальна література – друкована продукція переважно навчально-освітнього характеру (підручники, посібники, навчально-методична література тощо).

Навчальний посібник – друковані видання (книги, таблиці, карти, макети, моделі, діапозитиви, кінофільми тощо) текстового, графічного, наочного та дидактичного характеру, які використовуються в навчальному

процесі для забезпечення кращого засвоєння студентами знань, умінь, навичок.

Навчальні матеріали – навчально-освітні видання (підручники, навчальні посібники, програмно-методичні матеріали тощо), призначені для підготовки спеціалістів в окремих наукових та освітніх галузях.

Навчально-дослідна робота – одна із форм навчально-наукової роботи студентів, яка базується на поглибленому вивченні навчального матеріалу, набутті студентами навичок самостійної роботи, ознайомлення із сучасними методами наукових досліджень, технікою експерименту, реальними умовами роботи в наукових та виробничих колективах тощо.

Наукова доповідь – усна або письмова промова з питань наукової проблематики, в якій повідомляються головні результати дослідження.

Наукова експертиза – методика, при якій проводиться комплексна оцінка досліджуваної ситуації фахівцями у певній галузі.

Наукова звітність – це система узагальнених і взаємопов'язаних показників поточного обліку, які характеризують результати діяльності наукових підрозділів за звітний період.

Наукова інформація – сукупність відомостей (даних), які отримується в процесі пізнання, адекватно відображають закономірності об'єктивного світу й використовується з певною метою.

Наукова категорія – абстрактні, логічні, теоретичні поняття, які в узагальненому вигляді відображають класифікаційні ознаки певних явищ і процесів, що використовується під час побудови теорій.

Наукова концепція – форма та засіб наукового пізнання, за допомогою яких формується система поглядів, теоретичних положень, основних тверджень щодо об'єкта дослідження, які об'єднані певною ідеєю.

Наукова модель – науковий опис стану реального процесу (явища), відтвореного в матеріальній чи ідеальній формі, що відображає суттєві властивості модельованого об'єкта й заміщує його під час дослідження.

Наукова монографія – науково-дослідна праця у вигляді книги, предметом викладу якої є вичерпне узагальнення теоретичних й експериментальних матеріалів із наукової проблеми чи теми з критичним їх аналізом, визначенням вагомості, формулюванням нових наукових концепцій.

Наукова проблема – суб'єктивна форма вираження необхідності розвитку знання, яка відображає суперечність між знанням і дійсністю або протиріччя в самому пізнанні; вона є одночасно засобом та методом пошуку нових знань.

Наукова процедура – встановлений порядок виконання прийомів та способів дослідження.

Наукова публікація – оприлюднений науковий опис наукового дослідження, що містить аналіз сутності певної наукової проблеми, методи й результати її опрацювання, науково обґрунтовані висновки.

Наукова стаття – один з основних видів наукових публікацій, що надруковані в певному науковому чи науково-популярному журналі або збірнику наукових праць і структуровані результати авторського чи колективного дослідження.

Наукова теорія – форма та засіб наукового пізнання, за допомогою якого формується система достовірних, глибоких та конкретних знань про дійсність, що має логічну структуру й дає цілісне, синтетичне уявлення про закономірності та суттєві характеристики об'єкта.

Наукова школа – творча співдружність учених, які працюють в одній країні або в одному місті в певній галузі науки, об'єднаних спільністю підходів до розв'язання проблеми, стилем роботи, спільністю наукового мислення, ідей і методів їх реалізації тощо.

Наукове видання – наукова періодика, що містить результати теоретичних або експериментальних досліджень, а також науково підготовлені до публікації різноманітні наукові узагальнення як індивідуального, так і колективного характеру.

Наукове дослідження – цілеспрямований процес пізнання, результатом якого виступають система понять, законів і теорій.

Наукове оприлюднення – доведення до загального відома інформації за допомогою преси, радіомовлення або телебачення; розміщення в різних виданнях (газетах, журналах, книгах) роботи (робіт); текст, надрукований у будь-якому виданні.

Наукове періодичне видання – наукові журнали, бюлетені та інші видання з різних галузей науки й техніки, в яких друкуються результати наукових досліджень та проводяться наукові дискусії з різної проблематики.

Наукове поняття – наукове судження або думка, що виражена в узагальненій формі, яка визначає суттєві й необхідні ознаки предметів та явищ і взаємозв'язки.

Науковець – учений, який за основним місцем роботи та відповідно до трудового договору професійно займається науковою, науково-технічною, науково-організаційною або науково-педагогічною діяльністю й має відповідну кваліфікацію, незалежно від наявності наукового ступеня або вченого звання, підтверджену результатами атестації.

Науковий документ – паперовий або електронний носій певної інформації наукового характеру, який виконаний згідно установлених вимог і відображає певний зміст відповідно до його призначення та сфери застосування.

Науковий закон – це твердження про стійкий взаємозв'язок між певними явищами, неодноразово експериментально підтверджене й прийняте як істинне для окремої сфери реальності.

Науковий збірник – видання, яке складається з окремих наукових робіт різних авторів одного або багатьох наукових напрямів.

Науковий інкубатор – це організаційна форма, що спеціалізується на створенні сприятливих умов для започаткування й ведення ефективної діяльності малих інноваційних (венчурних) фірм, зайнятих реалізацією оригінальних науково-технічних ідей.

Науковий контроль – установлена процедура перевірки достовірності даних та висунутих тверджень, а також ретельна перевірка виконання визначених планів, відповідності їх меті, завданням і структурі дослідницької або іншої діяльності.

Науковий підхід – спосіб організації наукових принципів та методів.

Науковий потенціал – здатність розвивати наукові й технічні знання, що характеризується об'ємом накопичених знань, чисельністю вчених, інженерів та їх кваліфікацією, матеріально-технічною базою науки, якісним рівнем й організацією управління науково-дослідними роботами, масштабами практичного використання закордонного наукового досвіду.

Науковий прийом – окрема методична дія для досягнення мети дослідження.

Науковий результат – нове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації.

Науковий технопарк – компактно розміщений науковий комплекс, який може включати в себе наукові установи, вищі навчальні заклади й підприємства промисловості.

Науковий технополіс – своєрідний конгломерат із багатьох розміщених на одній території дослідницьких установ, промислових підрозділів, упроваджувальних організацій, які об'єднані зацікавленістю в появі нових науково-практичних ідей та їх комерціалізації.

Науковий факт – встановлення закономірностей, законів та наукових явищ, демонстрація наукових відкриттів, які доказово та аргументативно сприймаються в науковому світі або констатація наукових подій, зафіксованих винаходів, патентів та авторських свідоцтв, що є основою для всезагального наукового визнання.

Наукові матеріали – наукові видання монографічного та узагальнюючого характеру (монографії, збірники наукових праць, статей, тез доповідей тощо), яких висвітлюють різні наукові проблеми.

Наукові принципи – вироблені наукою та практикою, сформульовані в концентрованому вигляді найбільш важливі наукові ідеї та установки.

Науково-дослідна робота студентів – одна із форм навчально-наукової роботи підростаючого покоління, яка є обов'язковою, органічною, невід'ємною частиною підготовки спеціалістів в університеті й входить до основних завдань університету, що виконуються на основі єдності навчального та наукового процесів.

Науково-інформаційна діяльність – сукупність дій, спрямованих на задоволення потреб населення в науковій інформації, а також юридичних осіб і державних підрозділів, що полягає в збиранні, аналітико-синтетичній обробці, фіксації, зберіганні, пошуку й поширенні певних інформаційно-рекламних матеріалів та статистичних даних.

Науково-популярні матеріали – друкована наукова продукція у вигляді брошур та популяризаційних видань книги з окремих наукових питань, що призначена для широкого загалу.

Неперіодичне видання – разові наукові видання, що виходить одноразово й продовження його не передбачено.

Нормативні матеріали – документи органів законодавчої влади різних рівнів у вигляді законів, наказів, інструкцій положень (стандартів), що містять основні норми й правила та є основою для виконання будь-якої діяльності.

Нормативні наукові матеріали – різнопланова документально-правова основа для здійснення та реалізації наукової діяльності у вигляді законів, наказів, інструкційних положень (стандартів) тощо.

Об'єкт дослідження міжнародних відносин – те, що відбулося, суттєве явище міжнародних відносин, або міжнародна ситуація, на які направлені наукові зусилля дослідника в цій сфері.

Об'єкт наукового дослідження – певна частина дійсності (конкретний предмет чи явище), на яке спрямована наукова діяльність дослідника з метою

пізнання його суті, закономірностей розвитку й можливостей використання в практичній діяльності.

Оглядове видання – інформаційне видання, що містить один чи кілька оглядів, які відображають підсумки аналізу та узагальнення відомостей із різних джерел.

Опис – методичний прийом відтворення характеристик об'єкта за допомогою словесних та вербальних характеристик, а також із метою створення його образу для загального сприйняття.

Опитування – метод збору первинної вербальної (тобто усної, не поведінкової) наукової інформації, який ґрунтується на безпосередній (інтерв'ю) або опосередкованій (анкетне опитування, тестування, соціометрія, експертні оцінки) соціально-психологічній взаємодії між дослідником і опитуваним (респондентом).

Організація наукового дослідження – формування чіткого комплексу дій, спрямованого на отримання нових знань, що розкривають суть процесів і явищ у природі та суспільстві, із метою використання в їх практичній діяльності людей.

Парадигма – вихідна концептуальна схема, модель постановки наукових проблем та їх розв'язання; строго наукова теорія, втілена в системі понять.

Параметр – математична величина, яка у досліджуваній проблемі зберігає одне і теж значення, числовий вираз якої дозволяє характеризувати властивість процесу, явища, системи, структурного устрою тощо.

Парафраза – переказ своїми словами чужих думок, ідей або тексту на основі заміни слів (знаків), фразеологічних зворотів або пропозицій при використанні будь-якої авторської наукової праці, збереженої на електронних або паперових носіях, у тому числі розміщеної в мережі Інтернет.

Патентно-ліцензійні умови – це права на використання інтелектуальної власності або трудову діяльність у певній сфері виробництва.

Первинні документи – документальні джерела, які містять переважно нові науково-технічні відомості, які є результатом науково-дослідної,

проектно-конструкторської й практичної діяльності або нове представлення відомих ідей і фактів.

Періодичне видання – серійне наукове видання, що виходить через певні, рівні проміжки часу та має заздалегідь визначену постійну щорічну кількість нумерованих (датованих) випусків й однакову назву.

Підручник – навчальне видання, що містить систематизоване викладення науково-навчального матеріалу з конкретної навчальної дисципліни й відповідає затвердженим навчальним програмам і розробленим міністерським стандартам освіти.

Пізнавальна діяльність – це діяльність спеціально підготовлених груп людей, які досягли певного рівня знань, навичок, розуміння, виробили відповідні світоглядні та методологічні установки щодо своєї професійної діяльності, змістом якої є використання наявного в цей момент знання для продукування нового.

Пізнання – суспільно-історичний процес діяльності людини, спрямований на відображення об'єктивної дійсності. Пізнання проходить шлях від аналізу явищ до аналізу сутності, від вивчення об'єкта до дослідження системи взаємозв'язків між об'єктами. У своєму розвитку пізнання проходить ряд рівнів, що відрізняються один від іншого за формою та методами.

Плагіат – оприлюднення (опублікування) повністю або частково чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору.

Поведінкова модель – це форма відображення результатів дослідження, що ґрунтується на недостатності інформації, вимагає визнання альтернатив й оцінки наслідків реалізації управлінських рішень.

Повідомлення – форма подачі інформації, сукупність логічно пов'язаних відомостей, що представляють для споживача єдине ціле.

Політична гносеологія – наука, яка вивчає теоретичні аспекти пізнання, способи його вивчення, аналізу та механізмів функціонування.

Політична онтологія – вчення про буття та його пізнання в загальних аспектах свого розвитку.

Поняття – логічна форма, за допомогою якої формуються інші форми мислення, що відображають найбільш суттєві риси досліджуваного об'єкта (специфічні ознаки, конкретну властивість, певні ідентичні ознаку та його функції).

Порівняльний (компаративний) підхід – наукова позиція, що базується на співставленні отриманих в результаті емпіричного пізнання фактів уже з відомими і формуванням умовиводів, висновків за аналогією.

Порівняльний метод (компаративістський) – один із найпоширеніших методів наукового дослідження об'єкта, який базується на виділенні подібностей і відмінностей від інших споріднених об'єктів, процесів та явищ.

Порівняння – універсальний метод емпіричних досліджень, використання якого дає змогу отримати інформацію про подібність або відмінність різних об'єктів дослідження за певними ознаками.

Постановка наукової проблеми – перехід зі сфери вже вивченого у сферу того, що ще потрібно дослідити.

Посторінкові покажчики джерел – позначки на сторінці наукового тексту, що відображають посилання на конкретне джерело інформації.

Постулат – твердження, яке сприймається в межах певної наукової теорії, як істина без доказовості й виступає в ролі аксіоми.

Праксеологія – галузь аналітики, яка вивчає методику розгляду різних дій або сукупності дій з точки зору встановлення їх ефективності.

Практична монографія – наукова праця у вигляді книги, яка містить дослідження однієї теми чи проблеми в певній галузі або сфері знань, що мають практичний характер.

Предмет дослідження – це ті аспекти, властивості й відношення, що їх вивчає конкретна наукова галузь, а також той науковий кут зору, під яким розглядається об'єкт дослідження.

Предмет міжнародних відносин – конкретні ситуації міжнародної обстановки.

Препринт – наукове видання, що містить працю (або її частину) попереднього характеру, опубліковану до виходу у світ видання, у якому її має бути вміщено.

Привласнення авторства – оголошення себе автором чужої наукової ідеї, або видання під своїм ім'ям наукової праці, що була написана іншими особами, без зазначення їхніх імен.

Прикладні (конструктивні) дослідження – наукова й науково-технічна діяльність, спрямована на здобуття та використання знань для практичних цілей.

Причинно-наслідковий зв'язок – взаємозалежність між досліджуваними подіями, явищами, фактами, що зумовлюється наявністю певних причин (глибинних процесів, змін, обставин), які їх викликають і безпосереднім наслідком, яких вони виступають.

Проблемна ситуація – сукупність виявлених суперечностей між суб'єктами міжнародних відносин (крайні прояви проблемних ситуацій – конфлікти, кризові ситуації).

Проблемна ситуація в міжнародних відносинах – характеристика стану міжнародної обстановки, що склалася на певний час, на певному напрямі, в певній сфері.

Проблемно-хронологічний метод – науковий прийом, який передбачає поділ певної доволі широкої теми на окремі вузькі проблеми, що розглядаються в хронологічному порядку.

Програма наукового дослідження – викладення його теоретичних попередніх посилок (загальної концепції), виходячи з мети роботи, гіпотези дослідження, з приведенням методів і логічної послідовності досліджень, яка включає наукову задачу і план її реалізації.

Продовжуване видання – періодичне повторюване видання, що виходить через не визначені заздалегідь проміжки часу, у міру накопичення матеріалу, нумерованими випусками, які мають спільну назву.

Раціональний метод – один із методів ухвалення рішень, спрямований на ухвалення раціонального рішення, що базується на розумінні цінностей і цілей розвитку та функціонування країни/держави або окремих її частин чи складових влади.

Резюме – стислий підсумок прочитаного твору, у якому містяться висновки та головні підсумки.

Рейтинг – індивідуальний числовий показник рівня діяльності, а також популярності певної особи, організації, країни, регіону, конкретного заходу, який визначається шляхом опитування громадської думки, соціального дослідження, анкетування тощо.

Рекламно-інформаційні джерела – загальнодоступні рекламно-інформаційні відомості про товари, вироби та послуги, що пропонуються потенційним споживачам (покупцям).

Реферат – короткий виклад змісту одного або кількох документів (наприклад, наукових статей із певної теми), або скорочений переказ змісту первинного документа (або його частини) з основними фактичними відомостями та висновками; скорочене викладення змісту наукового твору з основними даними та висновками.

Реферативне видання – інформаційне видання, що містить упорядковану сукупність бібліографічних записів разом із рефератами.

Розвідувальне дослідження – тип дослідження, яке здійснюють в тому випадку, коли про об'єкт дослідження існує лише дуже приблизне уявлення і неможливо запропонувати основні гіпотези.

Рукописні матеріали – це інформаційні носії, насамперед паперові, які не пройшли редакційно-видавничої обробки та не опубліковані шляхом поліграфічного тиражування.

Символьна модель – це форма відображення результатів дослідження, яка відображає міжнародні процеси та явища у вигляді математичних формул.

Симплекс-метод – це ітераційна обчислювальна процедура, яка дає змогу, починаючи з певного опорного плану, за скінченну кількість кроків отримати оптимальний план задачі лінійного програмування.

Синергетичний метод – спосіб наукового дослідження, який ґрунтується на тому, що складні об'єкти дослідження в міжнародних відносинах (країна, район, інші території), можуть бути пізнані й охарактеризовані лише з допомогою матеріалів різних наук (природознавчих, економічних, політичних), художньої літератури, мистецтва тощо.

Синтез – з'єднання (уявне або реальне) розділених елементів об'єкту в єдине ціле (систему).

Система – сукупність елементів, які перебувають у відносинах і зв'язках між собою й утворюють певну цілісність, єдність.

Системний аналіз – сукупність методів і засобів (насамперед, вироблення, прийняття й обґрунтування рішень), які використовують при дослідженні та конструюванні складних і надскладних об'єктів, у т.ч. міжнародних систем.

Системний підхід – наукова позиція, яка базується на представленні об'єкту дослідження в вигляді великої складної системи і використання методів системного аналізу та синтезу.

Соціокультурний підхід (теорія культурно-історичних типів, сучасна філософія історії) – комплекс методів, зміст яких полягає у визнанні основним фактором розвитку людського суспільства існування множини (сукупності) культур, кожна з яких має свою логіку і тенденції розвитку.

Соціологічний підхід – комплекс прийомів, за допомогою яких з'ясовується залежність розвитку окремих міжнародних об'єктів (країн, блоків, урядових і неурядових організацій, транснаціональних корпорацій

тощо) з точки зору їх суб'єктності та міжнародної взаємодії в соціальному контексті.

Специфічні методи наукових досліджень – ті наукові прийоми та засоби пізнання, які використовуються на окремих етапах дослідження (методи експертних оцінок, екстраполяції, інтерполяції тощо).

Спеціальні статистичні обстеження та переписи – методична процедура збору інформації про процеси та явища, які не охоплені статистичною звітністю, але відомості про них є вкрай необхідними для проведення наукового дослідження.

Спосіб наукового дослідження – система дій, що застосовуються при виконанні певного дослідження.

Спостереження – метод збору первинної дослідницької інформації про об'єкт шляхом безпосереднього сприйняття і прямої реєстрації дослідником усіх факторів, які стосуються його і є значимими з точки зору відповідного дослідження.

Статистичне спостереження – науково організований облік і збирання за єдиною програмою масових даних про явища й процеси суспільного життя.

Статистичний метод – спосіб дослідження об'єктів на основі аналізу певної сукупності різноманітних статистичних, найчастіше цифрових даних, які характеризують розвиток чи певні кількісні характеристики функціонування досліджуваних процесів.

Статистичні матеріали – кількісні дані про важливі показники функціонування будь якої сфери людської діяльності, які піддані офіційній фіксації та обробці й можуть бути доступними для широкого загалу у вигляді узагальнених статистичних збірників, щорічників, бюлетенів тощо, а також баз даних при державних та комерційних структурах різного рангу.

Структура – будова і внутрішня форма організації системи; сукупність стійких зв'язків об'єкту, які забезпечують його цілісність і тотожність

самому собі, збереження основних властивостей при різних зовнішніх і внутрішніх змінах.

Структурна модель – форма виразу досліджуваного об'єкту, що відтворює склад його елементів, системи, явища і взаємозв'язку між ними, тобто структуру об'єкта моделювання.

Структурно-функціональний аналіз – метод дослідження системних об'єктів, насамперед соціальних систем, до яких належать і різні міжнародні системи, що ґрунтується на виділенні в різних системах міжнародних відносин структурних елементів та їх ролі (функцій) відносно як один одного, так і системи в цілому.

Суб'єкти міжнародних відносин – народи, нації, держави, системи держав, міжнародні організації, політичні сили та індивідууми.

Субстанційний або онтологічний підхід – спосіб дослідження, який вимагає виявлення та аналізу першооснови, суті досліджуваних об'єктів, процесів, явищ.

Судження – думка, у якій за допомогою зв'язку понять стверджується або заперечується що-небудь.

Суцільні спостереження – це прийом статистичного дослідження фактичного стану об'єкта протягом визначеного часового періоду.

Таксон – одиниця наукової класифікації об'єктів, яка виділена за конкретними чіткими критеріями.

Таксономія – процес виділення одиниць класифікації; наука про принципи та способи класифікації й номенклатури складноорганізованих ієрархічних об'єктів дослідження.

Тези – положення, що стисло викладають одну з основних думок лекції, доповіді тощо.

Тези наукових доповідей – опубліковані стислі й конкретно викладені основні положення певного наукового дослідження (наукової позиції), які найчастіше доповідаються та друкуються на наукових конференціях.

Тенденція – напрям розвитку якогось явища, процесу, думки, ідеї тощо.

Теоретичне пізнання – поглиблення людської думки в сутність явищ дійсності, яке проявляється у різних формах людського сприйняття (відчуття, сприйняття, уявлення, судження тощо).

Теоретичний підхід – науковий прийом, що розкриває та обґрунтовує найбільш глибинні та суттєві характеристики явищ, які вивчаються.

Теоретичні дослідження – вид наукових досліджень, які формують теоретичне ядро науки, об'єктом яких є сама теорія (аналіз засад побудови математичної теорії тощо).

Теорія – система основних ідей у певній галузі знання; форма наукового знання, яка дає цілісне уявлення про дійсність.

Теорія ігор – методичний спосіб оцінки проблемних ситуацій при участі та спільних діях кількох експертів-учасників для вироблення спільної стратегії поведінки учасників гри.

Техніка (технологія) дослідження – сукупність наукових прийомів та способів, які входять до складу процедур.

Технічні видання – друкована продукція інформаційного, рекламного, аналітичного та статистичного характеру з певної науково-технічної проблематики.

Технологія (методика) дослідження – система операцій, процедур, прийомів установавання наукових фактів, їх систематизації та аналізу (методи збору первинних даних, правила здійснення вибіркового дослідження, способи побудови певних показників, методи кількісного аналізу даних тощо).

Типізація – один із методів наукового пізнання (дослідження), який спрямований на здійснення класифікації або систематизації досліджуваних об'єктів, процесів та явищ; практичний науковий прийом виділення класифікаційних типів (таксонів) у досліджуваному процесі; вид наукової систематизації, класифікації чогось за спільними ознаками з допомогою абстрактних теоретичних моделей (типів), у яких фіксуються найважливіші структурні або функціональні особливості досліджуваних об'єктів, явищ, процесів.

Типологія – розділ гносеології (теорії пізнання), взагалі – наука про виділення типів (одиниць класифікації), процесу таксономії на основі різноякісних ознак досліджуваних об'єктів (процесів, явищ, категорій тощо); розділи наук, що займаються виявленням типів, близьких за набором своїх внутрішніх характеристик явищ або об'єктів.

Традиційна модель – форма відображення результатів дослідження, що ґрунтується на тому, що особи, які приймають рішення, ірраціональні в цьому процесі (наприклад, авторитарне управління та диктат).

Узагальнення – метод емпіричного дослідження, що являє собою комплекс послідовних дій зі зведення конкретних одиничних фактів у єдине ціле з метою виявлення типових рис та закономірностей, що характеризують досліджуване явище.

Умовивід – основний метод одержання нового знання.

Умовно абсолютне знання – це повне відтворення узагальнених уявлень про об'єкт, що забезпечує абсолютний збіг образу з об'єктом.

Універсальні методи наукових досліджень – ті наукові прийоми та засоби пізнання, які можуть використовуватися на всіх етапах процесу дослідження, адаптуючись до особливостей об'єкта дослідження та наявної інформації, і формалізовані у вигляді формул, таблиць, графіків тощо.

Факт – дійсна, цілком реальна подія, явище; те, що дійсно відбулося, відбувається, існує.

Фактор – те (або той), що (або який) діє чи справляє дії, щось творить; це суттєва обставина, передумова і рушійна сила, яка – в дії, в русі – спричиняється до визначення характеру та окремих рис певного явища.

Фактор-аналіз – прикладний метод дослідження у країнознавстві, який зводить багато емпіричних країнознавчих даних до основних, визначальних.

Феноменологічне дослідження – спосіб наукового пізнання, який фокусується на спільному досвіді групи індивідів щодо певного концепту чи феномену.

Фізична модель – форма відображення результатів дослідження, при якій висновки про вивчений об'єкт ґрунтується на прирівнюванні міжнародних ситуацій до реальних фізичних процесів.

Формальна логіка – наука, що вивчає форми і закони мислення – поняття, судження, умовиводи, висновки, докази з точки зору її логічної побудови, при відволіканні від конкретного змісту.

Фундаментальні дослідження – наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на здобуття нових знань про закономірності розвитку й взаємозв'язку природи, суспільства, людини.

Функціональна модель – форма представлення дослідження, яка імітує спосіб поведінки оригіналу, його функціональну залежність від зовнішнього середовища.

Функціональний метод (підхід) – спосіб аналізу об'єктів дослідження на основі дослідження функцій, які вони виконують або які їм притаманні.

Функція – відповідність між змінними, при якій кожному значенню однієї з них (аргументу, незалежній змінній) відповідає визначене значення іншої змінної (залежної змінної).

Хорологічний принцип – наукова позиція, яка базується на розгляді просторових закономірностей розвитку будь-якого досліджуваного процесу та явища в міжнародних відносинах.

Цивілізаційний підхід – спосіб пояснення еволюції людства, побудований на тому, що найважливішим визначальним фактором, який впливає на розвиток людського суспільства, вважається специфіка відповідного типу цивілізації, в рамках якої відбувається розвиток у рамках певного історичного періоду.

Цитата – дослівний уривок із твору певного автора, що наводиться для підтвердження або заперечення висловленої думки.

Чинники дослідження – сукупність факторів, які безпосередньо або опосередковано впливають на стан, розвиток і результати дослідницької діяльності, визначають їх види напрямів, форм, методів і засобів.

Числова модель – форма представлення дослідження, яка характеризується тим, що значення необхідних величин можна одержати в результаті застосування кількісних методів.

Явище – те, що проявляється в процесі міжнародних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арутюнов В. Х. Методологія соціально-економічного пізнання : навч. посіб. / В. Х. Арутюнов, В. М. Мішин, В. М. Свінціцький. Київ : КНЕУ, 2005. 353 с.
2. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень : підручник [для бакалаврів, магістрів і аспірантів екон. спец. вузів] / М. Т. Білуха. Київ : АБУ, 2002. 480 с.
3. Бірта Г. О. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. / Г. О. Бірта, Ю. Г. Бургу. Київ : Центр учб. літ., 2014. 142 с.
4. Бхаттачарджи А. Методологія і організація наукових досліджень: дослідження в соціально-економічних науках : навч. посіб. / А. Бхаттачарджи, Н. І. Ситник. Київ : Ун-т Південної Флориди, вид-во НТУ України «Київський політехнічний інститут», 2016. 159 с.
5. Важинський С. Е. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. / С. Е. Важинський, Т. І. Щербак. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
6. Голіков В. А. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / В. А. Голіков, М. А. Козьмініх, О. А. Онищенко. Одеса : ОНМА, 2014. 163 с.
7. Григорук П. М. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. / П. М. Григорук, Н.А. Хрущ. К. : Кондор, 2017. 206 с.
8. Гуторов О. І. Методологія та організація наукових досліджень : посібник / О. І. Гуторов ; Харк. нац. аграр. ун-т. Харків : ХНАУ, 2017. 57 с.
9. Данильян О. Г. Організація та методологія наукових досліджень : навч. посіб. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків : Право, 2017. 448 с.
10. Добронравова І. С. Новітня західна філософія науки : підручник / І. С. Добронравова, Т. М. Білоус, О. В. Комар. Київ : Парапан, 2008. 216 с.
11. Догадайло Я. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / Я. В. Догадайло. Харків : ХНАУ, 2017. 87 с.

12. Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація) : навч. посіб. / за ред. А. А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. 296 с.
13. Єріна А. М. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / А. М. Єріна, В. Б. Захожай, Д. Л. Єрін. Київ : Центр навч. літ., 2004. 212 с.
14. Каламбет С. В. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / С. В. Каламбет, С. В. Іванов, Ю. В. Півняк. Дніпропетровськ : Герда, 2015. 190 с.
15. Карпаш О. М. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / О. М. Карпаш, П. М. Райтер, М. О. Карпаш. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2014. 253 с.
16. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. Київ : Професіонал, 2004. 208 с.
17. Конверський А. Організація та методологія наукових досліджень : навч. посіб. / А. Конверський. К. : Центр учб. л-ри, 2016. 352 с.
18. Краус Н. М. Методологія та організація наукових досліджень : навч.-метод. посіб. Полтава : Оріяна, 2012. 183 с.
19. Крушельницька, О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. / О. В. Крушельницька. К. : Кондор, 2006. 206 с.
20. Мальська М. П. Організація наукових досліджень : навч. посіб. / М. П. Мальська, І. Г. Пандяк. Київ : Центр учб. літ., 2017. 136 с.
21. Мацегора І. Л. Основи наукових досліджень та інформаційна культура студентів : навч. посіб. [для студентів вищ. навч. закл.] / І. Л. Мацегора, О. О. Стадніченко. Запоріжжя : ЗНУ, 2010. 200 с.
22. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. / [О. П. Кириленко, В. В. Письменний, Н. М. Ткачук та ін.] ; за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль : Екон. думка, 2012. 196 с.
23. Методологія наукових досліджень : навч.-метод. посіб. / [уклад. Олійник Н. Ю.]. Кам'янець-Подільський : Сисин Я. І., 2015. 110 с.

24. Методологія системного підходу та наукових досліджень: опорний конспект лекцій / уклад. Н. В. Фоміцька. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2015. 60 с.
25. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / за заг. ред. Л. Г. Ліпич. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2018. 220 с.
26. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / М. Михайлов [та ін.]. Харків : ХДУХТ, 2014. 220 с.
27. Методологія та організація наукових досліджень: конспект лекцій / укладач: д-р техн. наук, проф. О. М. Коробочка Дніпродзержинськ : Вид-во ДДТУ, 2015. 99 с.
28. Мокін Б. І. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / Б. І. Мокін, О. Б. Мокін. 2-ге вид., змін. та доповн. Вінниця : ВНТУ, 2015. 317 с.
29. Назаренко І. І. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. для студентів ВНЗ / І. І. Назаренко. Київ : КНУБА, 2014. 123 с.
30. Опорний конспект лекцій з курсу «Методологія і організація наукових досліджень» / уклад. О. В. Бочарова. Одеса : ОНАХТ, 2012. 33 с.
31. Основи методології та організації наукових досліджень : навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А. Є. Конверського. Київ : Центр учб. літ., 2010. 352 с.
32. Основи наукових досліджень: організація наукових досліджень: конспект лекцій для студентів-магістрантів приладобудівного факультету / уклад. Н. І. Бурау. Київ : НТУУ «КПІ», 2007. 33 с.
33. Оспіщев В. І. Технологія наукових досліджень в економіці : навч. посіб. / В. І. Оспіщев, В. В. Кривошей. Київ : Знання, 2013. 256 с.
34. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі : навч. посіб. / І. С. П'ятницька-Позднякова. Київ : Вища шк., 2003. 116 с.

35. Пілюшенко В. Л. Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення : навч. посіб. / В. Л. Пілюшенко, І. В. Шкрабак, Е. І. Славенко. Київ : Лібра, 2004. 344 с.
36. Поворознюк А. І. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / А. І. Поворознюк, В. І. Панченко, А. Є. Філатова. Харків : НТМТ, 2016. 192 с.
37. Рассоха І. М. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» / І. М. Рассоха ; Харк. нац. акад. міськ. госп. Харків : ХНАМГ, 2011. 76 с.
38. Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень : підручник / Д. М. Стеченко, О. С. Чмир. Київ : Знання, 2007. 317 с.
39. Тарелкін Ю. П. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / Ю. П. Тарелкін, В. О. Цикін. Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. 196 с.
40. Федішин І. Б. Методологія та організація наукових досліджень (опорний конспект лекцій для магістрів напрямку «Менеджмент») / І. Б. Федішин. Тернопіль : ТНТУ ім. Івана Пулюя, 2016. 116 с.
41. Цехмістрова Г. С. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. [для студентів вищ. навч. закл.] / Г. С. Цехмістрова ; відп. за вип. Кальченко Н. [2-ге вид., доповн.]. Київ : Вид. дім «Слово», 2012. 349 с.
42. Чмиленко Ф. О. Посібник до вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» / Ф. О. Чмиленко, Л. П. Жук. Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2014. 48 с.
43. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2016. 151 с.
44. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. [6-те вид., переробл. і доповн.]. Київ : Знання, 2008. 310 с.
45. Шишкіна Є. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / Є. К. Шишкіна, О. О. Носирєв. Харків : Діса плюс, 2014. 200 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра міжнародних відносин і регіональних студій

СИЛАБУС

вибіркової навчальної дисципліни
«Основи наукових досліджень»

Підготовки бакалавра
галузі знань 29 «Міжнародні відносини»
Спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»
освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини»

Силабус розроблено на основі програми вибіркової навчальної дисципліни **«Основи наукових досліджень»**, Стандарту вищої освіти України для магістрів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Розробник: Патійчук Віктор Олексійович

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин і регіональних студій, протокол № 1 від 31 серпня 2021 р. Завідувач кафедри: _____ (проф. Н. Н. Коцан)

СИЛАБУС

НАЗВА ДИСЦИПЛІНИ	Основи наукових досліджень
ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА	Кафедра міжнародних відносин і регіональних студій, Факультет міжнародних відносин
ПЕРІОД РЕАЛІЗАЦІЇ КУРСУ	II курс, 3 семестр 2021/2022 навчального року
ВИКЛАДАЧ	Патійчук Віктор Олексійович
КОНТАКТНІ ДАНІ	intrel-region.dep@vnu.edu.ua
КОМПЕТЕНЦІЇ ТА ДАНІ ПРО ВИКЛАДАЧА	Кандидат географічних наук, доцент. Тематика наукових досліджень: міжнародна та регіональна безпека, міжнародні конфлікти, актуальні проблеми сучасних міжнародних відносин, міжнародний туризм і рекреація, міжнародні міграції та біженство, культурно-географічне країнознавство, релігійно-паломницький туризм, теоретичні проблеми регіональних досліджень. Володіння іноземними мовами: російська – вільно, польська – зі словником, німецька – зі словником.
ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ	Лекції, семінарські заняття
КРЕДИТИ ECTS	6
ФОРМА КОНТРОЛЮ	Залік
МЕТОДИ ТА ФОРМИ ОЦІНКИ РОБОТИ СТУДЕНТІВ (КРИТЕРІЇ ТА ФОРМА ОЦІНЮВАННЯ ОТРИМАННЯ КРЕДИТУ ЗА КУРС)	Поточне оцінювання – 40 балів. Дві поточних контрольних роботи по 3 контрольних питання на 30 хв. (30 балів кожна; в сумі – 60 балів). Сума набраних балів поточного й підсумкового оцінювання – не менше 60 балів. Залік в усній формі.
ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	Спілкування під час навчального процесу повинно базуватися на взаємній повазі і толерантності. Максимальна кількість пропусків – 3 (три). Відпрацювання пропущених занять проводяться у форматі рукопису реферативних повідомлень, які розглядалися на лекціях або семінарах. Під час контрольних робіт та заліку списування – не допускається.
МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСУ	Метою курсу є вивчення основних азів наукової діяльності та ознайомлення студентів із практичними навичками проведення наукових досліджень та виконання конкретних наукових завдань.

ОПИС КУРСУ

КУРС ПОДІЛЕНИЙ НА 10 (десять) ТЕМ ПРОТЯГОМ СЕМЕСТРУ

N з п	ТЕМА
1.	Теоретичне підґрунтя проведення наукових досліджень.
2.	Основні види та завдання наукових досліджень.
3.	Класифікація методів наукових досліджень.
4.	Загальнонаукові та міждисциплінарні методи наукових досліджень.
5.	Математичні методи наукових досліджень.
6.	Спеціальні методи наукових досліджень.
7.	Особливості застосування методів наукових досліджень у написанні курсової роботи.
8.	Специфіка використання наукових методів у ході підготовки бакалаврської роботи.
9.	Методичні вимоги щодо написання магістерської роботи.
10.	Основні проблеми щодо проведення наукових досліджень.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Довідник здобувача наукового ступеня: збірник нормативних документів та інформаційних матеріалів з питань атестації наукових кадрів вищої кваліфікації / упорядник Ю. І. Цеков; передне слово Р. В. Бойка. К. : Вища шк., 2000. 215 с. 2. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. К. : Професіонал, 2004. 251 с. 3. Крушельницька О. В. Методологія і організація наукових досліджень / О. В. Крушельницька. К. : Знання, 2003. 197 с. 4. Кушнарєнко Н. Удалова В. Наукова обробка документів : підручник / Н. Кушнарєнко, В. Удалова. К. : Кондор, 2003. 340 с. 5. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі / І. С. П'ятницька-Позднякова. К. : Вища шк., 2003. . 371 с. 6. Постоловський Р. М. Основи наукових досліджень: опорний конспект лекцій / Р. М. Постоловський, Є. Б. Тихомірова. Рівне : РІС КСУ, 2004. 75 с. 7. Сидорєнко В. К. Основи наукових досліджень / В. К. Сидорєнко, П. В. Дмитренко. К. : Основи, 2003. 540 с. 8. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень: конспект лекцій / А. С. Філіпенко. К. : Вид. КІМВ, 2004. 98 с. 9. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня. Методичні поради / Автор-упорядник Л. А. Пономарєнко, д. т. н., проф. К. : Кондор, 2001. 112 с.
--	--

ОБОВ'ЯЗКОВА ЛІТЕРАТУРА

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень : підручник / М. Т. Білуха. К.: Основи, 1997. 176 с. 2. Марцин В.С. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / В. С. Марцин, Н.Г. Міценко, О.А. Даниленко та ін. Львів: Ромус-Поліграф, 2002. 128 с. 3. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / В. І. Романчиков. Київ: Видавництво «Центр учбової літератури», 2007. 254 с. 4. Шейко В. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник / В. Шейко, Н. Кушнарєнко. К. : Знання–Прес, 2002. 312 с. 5. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / Г. С. Цехмістрова. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2003. 240 с.
--	---

ЕФЕКТИ НАВЧАННЯ

	Ефекти	Відповідний код критерію
Компетенції	Здатність аналізувати глобальні процеси та їх вплив на міжнародні та суспільні відносини, політичні та суспільні системи.	СК4
	Здатність виявляти та аналізувати особливості розвитку країн та регіонів, сучасних глобальних, регіональних та локальних процесів та місця в них України.	СК9
Вміння	Ефекти	Відповідний код критерію
	Оцінювати та аналізувати міжнародні та зовнішньополітичні проблеми та ситуації, пропонувати підходи до вирішення таких	РН7

	проблем. Оцінювати міжнародні події, процеси, в сфері міжнародного співробітництва та міжнародної безпеки, стан взаємодії та конфлікту в міжнародних системах.	PH16
Знання	Ефекти	Відповідний код критерію
	Вміти здійснювати прикладні аналітичні дослідження проблем міжнародних відносин та світової політики, суспільних комунікацій, регіональних студій, професійно готувати аналітичні матеріали та довідки. Виявляти та аналізувати особливості розвитку країн і регіонів, сучасних глобальних проблем, регіональних та локальних процесів, та місця в них України.	СК7 СК9

МЕТОДИ РОБОТИ ТА НАВАНТАЖЕННЯ

ECTSкредити (1 ECTS = 25-30 годин роботи студента)	6
Загальне навантаження (годин)	180
Лекції	20
Семінарські заняття	16
Консультації	10
Елементи роботи студента	Кількість годин
читання літератури для занять	54
постійний огляд преси та інших засобів масової інформації	8
виконання проектних робіт	-
проведення досліджень	25
проектування інструменту дослідження	-
збір даних	10
аналіз та інтерпретація даних	12
підготовка до занять з ІТ	5
виконання доручень та виконання домашніх завдань	-
групова робота поза класом	-
міжсеместрові контрольні роботи	5
підсумковий тест	-
міжсеместрові письмові завдання	-
заключне письмове завдання (індивідуальне науково-дослідне завдання)	10
підготовка доповіді / презентації	5
підготовка письмового звіту	-
підсумковий іспит (залік)	-
Загальна кількість годин	134

Навчально-методичне видання

Патійчук Віктор Олексійович

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Словник-довідник

*для студентів спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»*

Видання друкується в авторській редакції

Формат 60x84 1/16. Обсяг 3,5 ум. друк. арк., 3,25 обл.-вид. арк.

Наклад 100 пр. Зам. 209.

Редакція, видавець і виготовлювач – ФОП Іванюк В. П.

(43021, м. Луцьк, вул. Винниченка, 65).

Свідоцтво Держкомінформу України

ВЛн № 31 від 04.02.2004 р.